

FOLKLORE VAN BONAIRE

DOOR

JHR. L. C. VAN PANHUYS

In mijn vorig opstel meldde ik reeds in een noot, dat tot mijne groote teleurstelling mijn vriendelijke en bekwame berichtgever, pastoor W. L. de Barbanson, reeds in de week na 14 April het dorpje Rincon op Bonaire ging verlaten voor het fransche eiland St. Bartholomy, waar zijn nieuwe standplaats zal zijn te Lorient. Pastoor de B. achtte Bonaire een interessant eiland, dat in natuur en folklore in alle opzichten wint van zijne burens: Curaçao en Aruba. Wat de heer de B. daar op het bovenwindsche eiland vinden zal, weet hij nog niet. De taal is er fransch, daarom twijfelt hij eraan dat daar nog veel resten zullen zijn overgebleven van den ouden tijd, maar misschien valt dit mede. Zijn zeer eerw. schrijft echter, dat hij, indien hij daar nog eens wat interessants tegen mocht komen, dat mijne bijzondere aandacht heeft, mij gaarne van dienst wil blijven. Ik zal dat met veel dankbaarheid aanvaarden.

Er volgen nu tien spelen van Bonaire, die de heer de B. ons nog in de maand Februari geeft toegezonden.

1. Twee kinderen, die elkaar met gestrekte armen vasthouden en ronddraaien, zingen daarbij:

Pobrecito Janshi Beto

Djaka laba tayor p'e come aden.

dat is:

Arme Jantje B.

De rat wascht het bord om eruit te eten.

2. Nummer twee is een meisjes-spel. Een meisje stelt een rijk kind voor, dat tegenover vele (arme) kinderen staat. Beide partijen loopen bij elk couplet elkander tegemoet. Is het vers geheel uitgezongen, dan komt het uitgezongen (arme) kind pas over, en loopt dan met het rijke meisje mee. Als vierden regel wordt altijd gezongen: „Maria”. Deze naam varieert niet.

Het vers luidt aldus:

I. Mi ta rico, mi ta rico (ik ben rijk, 2×).
 Mariones Spanjonette (variatie: Narion des marioneta)
 Mi ta rico, mi ta rico
 Maria.

Ik voeg hiertusschen, dat dit spel mij doet denken aan een dat omstreeks 1892 te 's-Gravenhage op straat werd gespeeld, en dat ik nog in 1924 aldaar heb gehoord. Twee rijen meisjes liepen naar elkaar toe en van elkaar af en zongen daarbij:

Daar kwamen twee kanonnetjes aan. (Korte ademha-
 Uit franco, cornelia blanco, lingsrust)
 uit franco, de Spaansche vloot.

Er waren nog andere coupletten en er werden dansfiguren bij gemaakt.

De overige coupletten van het Bonairiaansche liedje zijn de volgende:

II. Mi ta pober (2×), ik ben arm, var.: nos ta pober, wij zijn arm.
 Mariones Spanjonette
 Mi ta pober (2×)
 Maria.

III. Bo quier 'na mi un di bo yiu? Wil je mij een van je kinderen
 geven?

Mariones sp.
 Bo quier 'na (enz.)
 Maria.

IV. Ta na cual bo ta gusta? Welke is naar je zin?
 var.: Ta cu cual bo ta contento?
 Mariones, etc.

V. Ta na N. mi ta gusta, N.N. bevalt mij,
 var.: Ta cu N. mi ta contento.
 Mariones, etc.

Ma ta quico lo bo dune? Maar wat zul je haar geven?
 Mariones etc.

VI. Un shimis di seda lo mi dune. Een zijden jurk zal ik d'r geven.
 var.: Un renchi oro lo mi dunele,
 Een gouden ring zal ik, enz.

Mariones etc.

VII. Ta p'esai lo bo hanje, Daarom zul je haar hebben.

Mariones Spanjonette enz.

Ta p'esai lo bo hanje

Maria.

3. Indien in het nu volgende kringspel de naam van een kind gezongen wordt, moet het in den kring mededraaien met den rug naar het midden van den kring; het draait zich dus, zegt de heer B. een halven slag om.

De spelleidster (voorzangster) noemt het eerst den naam van het uitgekozen kind.

De uitgekozenen (genoemden) vormen ook wel een kleineren kring binnen den anderen.

I. Bam, bam, pasa un ronde,

Kom doe een ronde (dans).

bam, bam, pasa un ronde

pa nos k'e muchanan (dat wij deze kinderen willen, kiezen)

ay, pa nos k'e muchanan (ja, dat wij deze kinderen kiezen).

Het woordje k'e is vermoedelijk een afkorting van kier, quier, dat „willen” beteekent. (Ik teekende op blz. 160 van de encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië aan, dat Ke in het Ewe beteekent: vergeven, schenken). Een variatie van de beide eerste regels luidt:

Larga nos bam balia, un ronde, un ronde,

Larga nos bam balia, un ronde bunita.

Het tweede en derde couplet luidt aldus:

II. Quende nos quier tuma? Wie willen we nemen?

quier tuma, quier tuma?

quende nos quier tuma?

pa nos k'e muchanan, var.: di nos muchanan, van onze kinderen.

ay, pa nos k'e muchanan, var.: ay, di nos muchanan.

III. Nos quier tuma N., wij willen N.N. nemen

N., N.,

nos quier tuma N.

pa nos k'e muchanan,

} var.: nos quier tumele, pa nos muchanan.

ay, etc.

4. De kinderen draaien hand aan hand in een kring rond, en zingen:

Mama combai Djina? Mama hoe gaat het met Djina?
 Djina na poco bon, Djina maakt het tamelijk goed.
 ayera m'a mira Djina, gisteren heb ik D. gezien.
 ta piki weso-abao, zij raapte botjes op.
 tene, tene mi garoti, houd, houd mijn stok vast.
 pa mi haci un wowo-i- carinjo, dat ik een knipoogje kan geven.
 (Djina komt van Virginia).

5. In een kring staande wordt het volgende gezongen, bij het slotwoord hurken de kinderen neer.

Papa Chandy pia fini, Papa Chandi (Alexander) mooi voet, mooi
 been,
 unda banda bo ta bai?, waar ga je naar toe?
 Santa Barba mi ta bai, naar Santa Barba ga ik heen.
 Bai troca un yiu pa tamaryn, ik ga een kind ruilen voor een tamar-
 rijn.
 shon Guan, ta bini di Chīrīrī, meneer Jan, komt van C.
 Shon Guan, ta bai di Chōrōrō, meneer Jan gaat naar C.
 den hanchi Maria brēkētē, in 't steegje (van) Maria
 cayente, cayente, yongōtē, warm, warm, hurken!

6. Het nu volgende liedje wordt gezongen zonder spel.

I. Un mama, un tata cu dos yiu, een vader, een moeder en twee
 kinderen.

(Ik merk op, dat de vertaler twee maal de volgorde: moeder,
 vader, in de vertaling heeft omgekeerd).
 un ta homber y un ta muher, een jongen en een meisje,
 un yama Helena es otro yama Piet; een heet Helena, het andere
 kind heet Piet.

Er volgen nog drie coupletten. Het laatste zal ik vrij vertalen.

II. Nan ta bai keyre na Port Cabelo, ze gaan een uitstapje ma-
 ken naar Porto Cabello.

(Klaarblijkelijk is het, hier te lande in onbruik geraakte — wij
 hebben immers tegenwoordig in Europa allemaal haast — ne-

derlandsche woord kuieren, als keyre in het papiamentsch opgenomen. De uitdrukking kuieren, voor: een uitstapje maken, wordt als „kuieri” in het surinaamsche negerengelsch aangetroffen. De surinaamsche creool zegt: kom ik ga een kuiertje maken).

i Helena a cai abao, en Helena viel neer (ik hoorde omstreeks 1893 een boschneger aan de Marowijne bij het vallen van een boom zeggen: a kai, hij valt. Het woord cai komt in het gewone negerengelsch in Suriname bij mijn weten niet voor).

Piet a cai su tras, en P. viel er na (of erachter).
nan tur dos a cai abas, zij beiden vielen neer

III. Ora e mama i tata a tende, toen hun vader en moeder het
hoorden,
bao di tristo i yoramento, onder droefheid en geschrei
nan tur dos a cai abas, vielen zij beiden neer.
Cuater morto riba un dia, Vier dooden op één dag.

IV. Klok di misa tabata ly
klok di misa tabata ly
Un tata, un mama, cu dos yiu

De klok van 't kerkje luidde,
de klok van 't kerkje luidde,
(er gingen, er gingen, met groot geweën)
(een) vader en moeder met twee kinderen (heen).

Een voorbeeld, dat „dire disasters” worden bezongen geeft Coers' Liederboek van Groot-Nederland, 3de boek, C. A. J. van Dishoeck, Amsterdam, blz. 126, waar de ballade: De Koningin van elf jaren, aldus eindigt:

Hij leî zijn hoofd al op eenen steen;
Van weenen en rouw brak zijn hertjen in tween
Daar waren drij lijkskens wel in 't gemeine
Van vader, en moeder, en zoontjen kleine.

7. In het volgende liedje is het woord sincúria een verbas-
tering van sincoreá, n.l. vijf realen, dat is vijf en zeventig cent.
De hoeden waarop het versje doelt waren keihard en te koop voor
75 cent, wat als erg goedkoop werd beschouwd. Ze werden ook
genoemd: sombre di aroz.

heeft mij zeer geïnteresseerd". Ik zou wel willen weten of het antwoord- Binti un na nuebe nooit varieert. Mocht dat zoo zijn, dan kan er getallen-symboliek in 't spel zijn. Negen is een heilig getal.

9. Kinderen zitten in het rond; een van hen heeft een speld in de kleeren verborgen. Een ander moet de speld zoeken. Komt het zoekende kind bij den verkeerde, dan wordt er gezongen: aya e no ta; komt het in de goede richting dan zingt men: aya mes e ta, totdat de speld gevonden is. Dan komt een ander in den kring.

Willemina o, o Willemina o (er wordt altijd: „Willemina" gezongen).

chiriri.

Busca e feneta rond, zoek de speld in 't rond.

chiriri.

Aya e no ta } 2×, daar is hij niet
chiriri.

Aya mes e ta } 2×, daar is ie.
chiriri.

10. Het liedje wordt in een kring gezongen. Een kind staat in 't midden en pakt bij de woorden ata mi a haye een uit den kring, die dan in 't midden komt. Het is een meisjesspel.

M'a perde mi dams, ik ben mijn meisje kwijt,
juda mi buscé, juda mi buscé, help mij zoeken, help mij zoeken.
rondia dams, ga bij de meisjes rond
cu bela na man, met een kaars in de hand
cu luza na man, met licht in de hand
juda mi buscé, rondia dams.
Mi'n por haye, mi no por haye, ik kan ze niet vinden (2×)
juda mi buscé, rondia dams.
Ata mi a haye (3×), Ik heb ze.
rondia dams.

Voor het geschonkene blijf ik den heer pastoor de Barbanson van harte dankbaar. Ik meen dat zijn zeereerwaarde de eerste is, die op dit gebied op Bonaire heeft verzameld.